

De broedvogels van Offem in 2013

Hein Verkade

Historie

In het verleden is het landgoed Offem jaren achtereenvolgend geïnventariseerd op broedvogels. Tussen 1972 en 1995 werd de telling door o.a. Dick Hoek, Willem van Duijn, Kees Verweij en ondergetekende uitgevoerd. Na 1995 is alleen de kolonie Blauwe Reigers jaarlijks geteld. De hoogste tijd dus om de hele broedvogelbevolking weer eens in kaart te brengen.

Er is in de periode van 1995 tot 2013 veel veranderd in en rond Offem. Alle gebouwen op het terrein zijn inmiddels afgebroken of grondig gerenoveerd. Daarnaast is er op het bollenlandje van Salman in de zuidwesthoek van het landgoed het villaparkje 'Hofvenne' verrezen. Ook rondom Offem veranderde veel. In 1995 was het nog vrijwel helemaal omsloten door bos en open ruimte. Eerst werd in het bosje rond Klein Offem aan de noordwestzijde een rij villa's langs de Nieuwe Offemweg gebouwd. Vervolgens verrees ten noordoosten langs het Schie de nieuwbouwwijk 'Boechorst'. Tenslotte werd langs de Hogeweg aan de zuidwestzijde een vrijwel gesloten rij villa's gebouwd. Op dit moment is alleen de zuidoostkant bij de Nachtegaalslaan en de Varkensboslaan nog open gebied.

Het landgoed zelf heeft ook een metamorfose ondergaan in de afgelopen 18 jaar. Onder de vorige bewoonster werd weinig aan onderhoud gedaan, waardoor de begroeiing weelderig kon uitdijen. De grasvelden groeiden in de zomer uit tot een bloemenzee met veel vlinders. De nieuwe bewoners pakten het achterstallig onderhoud grondig aan. Alle slotjes en greppeltjes

werden geschoond en verdiept en de bloemrijke weides veranderden in kortgeschoren gazons. De bestaande onderbegroeiing werd vervangen door veel groenblijvende heesters als Hulst en Taxus. Daarnaast is het bos zelf een stuk ouder geworden. Voeg hier dan ook nog eens de enorme landelijke aantalsveranderingen van de verschillende vogelsoorten in die lange periode aan toe en je wordt wel heel nieuwsgierig naar de huidige stand van de broedvogels op Offem.

Resultaten

Het geïnventariseerde oppervlak is vorig jaar een beetje aangepast aan de oostzijde. In het verleden liep de grens op de lijn waar het oude bos ophield halverwege de Varkensboslaan. Het gebied erachter is inmiddels een stuk minder open door de aanleg van een brede houtsingel er omheen. Het vormt nu meer een eenheid met het landgoed en is daarom toegevoegd aan het inventarisatiegebied. Voor enkele soorten heeft dit gevolgen voor de resultaten. Dit geldt met name voor enkele soorten watervogels, zoals Wilde Eend, Kraakeend en Meerkoet. Daarnaast zorgt de jonge houtsingel voor extra struikbroeders als Fitis, Tuinfluit en Grasmus. In de tabel is voor 2013 een onderscheid gemaakt in het oorspronkelijke (oud) en het huidige kavel (oud+nieuw). Er is voor gekozen om het resultaat van de inventarisatie in 2013 naast die uit 1974 en 1992 te zetten. Een enorme tijdsperiode met opmerkelijke aantalsveranderingen. De grote intervallen zorgen er ook voor dat sommige tijdelijke ontwikkelingen niet worden opgemerkt. Zo is de Grote Lijster na 1992 verschenen als broedvogel om

Offem in het voorjaar !

zich vervolgens een aantal jaren te handhaven met twee broedparen. Inmiddels is deze prachtige soort helaas weer verdwenen.

Ook in de interpretatie van de tellingen is het nodige veranderd in de afgelopen 40 jaar.

In 1974 maakte iedere vogelteller zijn eigen afwegingen bij het bepalen van de broedzekerheid. In Noordwijk werden de eigen ideeën hieromtrent aangevuld met de 'regels' die de Haagse en Haarlemse vogelvrienden er op na hielden. In de jaren tachtig is men onder leiding van Sovon tot een landelijke telmethode gekomen, bekend onder de naam BMP. Toch bood dit nog de mogelijkheid voor een stukje persoonlijke interpretatie. Hieraan is enkele jaren geleden definitief een einde gekomen door de invoering van 'autoclustering'. Alle waarnemingen worden via dit programma in de computer opgeslagen. Vervolgens berekent deze hoeveel geldige territoria van broedvogels er moeten zijn. Deze standaardisatie van de gegevens uit het hele land maakt de resultaten nog beter vergelijkbaar. Doordat in 1992 en in 2013 op Offem volgens de Sovon-methode is geteld kunnen de resultaten naast die van heel Nederland worden gelegd. Het betrekkelijk kleine aantal territoria op Offem maakt een vergelijking op soortniveau soms riskant. Daarom wordt voornamelijk op een wat globaler niveau van bijvoorbeeld water- of bosvogels vergeleken.

De populatieontwikkeling van de broedvogels op Offem staat niet op zichzelf. Landelijk nemen een aantal soorten (sterk) toe of af. De resultaten van Offem worden naast de landelijke trends over de afgelopen 20 jaar gezet zoals vermeld in de 'Vogelbalans' uitgegeven door Sovon.

Een aantal soorten hebben het zowel landelijk als op Offem slecht gedaan in die periode. Dit geldt met name voor Blauwe Reiger, Boomvalk, Sperwer, Houtduif, Zomertortel, Tuinfluiter, Fitis, Spreeuw en Huismus. Aan de andere kant zitten er gelukkig ook een aantal soorten in de lift, zowel landelijk als op Offem. In dit rijtje staan onder andere Buizerd, Havik, Nijlgans, Groene Specht, Merel, Zanglijster, Zwartkop, Pimpelmees, Boomkruiper, Boomklever, Vink en Groenling.

Vervolgens is het interessant te kijken naar de soorten die een afwijkend patroon vertonen ten opzichte van de landelijke cijfers. Allereerst de soorten die het op Offem beter deden in de afgelopen 20 jaar. De soorten die dan bijna letterlijk komen bovendrijven zijn de Wilde Eend, het Waterhoen en de Meerkoet. Opvallend dat juist deze watervogels het relatief goed doen op het landgoed. Waarschijnlijk profiteren zij van het onderhoud van de waterwegen op Offem. In de jaren negentig waren veel slootjes en greppeltjes dichtgeslibd en verzuurd door bladval waardoor zij ongeschikt waren geworden voor watervogels.

Ook de Heggenmus doet het opvallend goed en dit succes lijkt redelijk verklaarbaar. De soort is met 3 territoria goed vertegenwoordigd in het villaparkje 'Hofvenne'. Zij

	1974 oud	1992 oud	2013 oud	2013 nieuw	2013 oud+nieuw
Fuut	0	2	1	0	1
Blauwe Reiger	1	27	1	0	1
Nijlgans	0	1	2	1	3
Krakeend	0	0	0	3	3
Wilde Eend	6	5	7	4	11
Soepeend			3	1	4
Sperwer	0	2	0	0	0
Havik	0	0	1	0	1
Buizerd	0	0	2	0	2
Torenvalk	1	0	0	0	0
Boomvalk	1	1	0	0	0
Fazant	2	3	0	0	0
Waterhoen	4	5	5	0	5
Meerkoet	1	2	8	3	11
Holenduif	0	10	4	0	4
Houtduif	28	24	8	0	8
Turkse Tortel	6	0	3	0	3
Zomertortel	8	3	0	0	0
Koekoek	1	0	0	1	1
Bosuil	0	1	2	0	2
IJsvogel	1	0	0	0	0
Gierzwaluw	0	1	0	0	0
Groene Specht	1	1	2	0	2
Grote Bonte Specht	1	5	5	0	5
Winterkoning	15	38	25	3	28
Heggenmus	7	6	10	2	12
Roodborst	12	21	20	0	20
Nachtgaal	0	1	0	0	0
Merel	20	33	42	2	44
Zanglijster	8	7	13	0	13
Grasmus	0	0	0	1	1
Tuinfluiter	8	4	2	3	5
Zwartkop	5	10	12	2	14
Spotvogel	1	0	0	0	0
Tjiftjaf	5	20	17	1	18
Fitis	10	5	1	1	2
Grauwe Vliegenv.	2	0	0	0	0
Goudhaan	0	0	1	0	1
Staartmees	1	2	2	0	2
Glanskop	2	1	0	0	0
Pimpelmees	5	19	23	1	24
Koolmees	11	30	25	2	27
Boomklever	0	0	4	0	4
Boomkruiper	2	6	11	0	11
Gaai	3	4	3	0	3
Ekster	2	3	1	1	2
Kauw	15	11	3	0	3
Zwarte Kraai	2	3	2	0	2
Spreeuw	20	11	0	0	0
Huisemus	10 ?	4	0	1	1
Ringmus	5	0	0	0	0
Vink	1	0	8	0	8
Groenling	2	0	7	1	8
totaal	222	332	286	34	320

voelen zich duidelijk thuis in de jonge gevarieerde tuinen. Ook de Groenling doet het hier opvallend goed.

Naast deze successen zijn er echter ook een aantal soorten die het minder goed doen op Offem. In dit rijtje staan onder andere Tjiftjaf, Glanskop, Koolmees, Roodborst, Winterkoning, Holenduif en Kauw. Zij vallen allemaal in de categorie echte bosvogels. Net als bij de watervogels speelt ook hier het onderhoud op het landgoed waarschijnlijk een rol. Door het achterstallige onderhoud in de jaren negentig stond er toen relatief veel stervend en dood hout in het bos. Dit zorgde voor veel nestgelegenheid voor onder andere Koolmees, Glanskop, Holenduif en Kauw. De laatste twee en ook de Houtduif hebben nog een extra probleem. In het begin van de eenentwintigste eeuw heeft de Havik zich op Offem gevestigd. Deze roofvogel heeft duiven en kraaiachtigen hoog op het menu staan.

De weelderige ondergroei bood nestgelegenheid aan de andere soorten in het bovengenoemde rijtje. De nieuwe aanplant van Hulst, Taxus en Rhododendron is vooral in de winter landschappelijk wel fraai maar wordt door een aantal vogelsoorten minder gewaardeerd als broed- en foerageerhabitat. Het is vrij eenvoudig hier verandering in aan te brengen. Wanneer op een aantal plekken het huidige beleid wat wordt aangepast door vooral de struiklaag weer een kans te geven, zal dit zeker een positief effect hebben op de populatie bosvogels. Er zijn best wel wat hoekjes buiten het zicht vanuit de villa te vinden waar dit mogelijk is. Hier hoeft dan ook niet direct het dode hout verwijderd te worden. Ditzelfde geldt voor de gazons. Het zijn ideale foerageerplekken voor de lijsters en het is begrijpelijk is dat deze rondom de villa keurig gemaaid worden. Maar wat verder hiervandaan doet een extensiever beheerd graslandje wonderen, zeker ook voor de vlinderstand. Kortom, een wat meer gevarieerd onderhoud zal een nog rijkere vogelstand opleveren en misschien zelfs de terugkeer van soorten als de Glanskop en de Nachtegaal. Op het nabijgelegen landgoed Nieuw-Leeuwenhorst handhaven deze soorten

zich wel als broedvogel. Offem manifesteert zich steeds meer als een groene en vogelrijke oase omsloten door het oprukkende dorp Noordwijk-Binnen.

datum	starttijd	eindtijd	
7-feb	19.45	21.30	nacht
17-feb	20.45	22.45	nacht
28-feb	20.30	22.00	nacht
3-mrt	6.25	9.25	zonop
21-mrt	6.05	9.20	zonop
7-apr	6.30	9.45	zonop
15-apr	5.55	9.00	zonop
21-apr	5.40	9.20	zonop
1-mei	5.10	8.35	zonop
7-mei	5.05	8.30	zonop
28-mei	4.30	7.30	zonop
11-jul	4.55	6.55	zonop

bezoeken aan Offem in 2013

Vossestreken

Geen ander dier maakt zoveel emoties los en brengt de pennen in beweging als de Vos. Velen zullen zich nog de tumultueuze bijeenkomsten in het oude natuurcentrum herinneren. Met de bioloog Mulder en enkele jachttopzichters/stroppers in het strijdperk. Mulder hield vast aan zijn opvatting dat de Vos maar een beperkte invloed heeft op de broedvogels van de duinen en een verrijking voor de natuur betekent, terwijl zijn opponenten van mening waren dat de Vos alles, wat in de duinen leeft, opvreet en uitgeroeid moet worden.

Een van de leden van onze vereniging heeft zich de laatste tijd wat verdiept in de veranderingen van de soorten en aantalen broedvogels in het duin. Ik mocht hem daarbij assisteren. Het werd daarbij duidelijk dat met name de groundbroeders drastisch achteruit zijn gegaan, voor een groot deel zelfs zijn verdwenen. Nu is het wat kort door de bocht om de Vos daarbij als schuldige aan

te wijzen. Maar het is wel erg toevallig dat juist in de jaren tachtig de groundbroeders in een vrije val zijn geraakt, kort nadat de Vos in het duin verscheen. Mulder deed van 1979 tot 1984 in het Noord-Hollandse Duinreservaat onderzoek naar de Vos. Daarbij bleek dat in 1984 de Bergeenden, Wulpen, Fazanten en Patrijzen nog volop in het duin aanwezig waren. Dat mag dan zo zijn, de vraag is echter of ze nog wel tot broeden kwamen. De conclusie van het rapport dat er vooralsnog geen noodzaak was om de Vossenstand te reguleren lijkt daarom wat voorbarig.

De ontmoeting van een Vos in het duin heeft wel iets. Zeker als het beest zo weinig schuw is dat je hem of haar bijna kan aaien. Het overkwam ons eens bij het kijken naar watervogels in het infiltratiegebied van de Amsterdamse waterleidingduinen. Een Vos besnuffelde eerst onze fietsen, daarna onze schoenen en verdween weer in de bosjes. Dat is toch een natuurervaring van de bovenste plank; dat zie je een Wulp nog niet doen! Of moet je zeggen dat ons duin met makke Vossen en damherten steeds meer op een dierentuin gaat lijken? Geef mij maar een jodelende Wulp in de lucht.

W.Andelaar

